

УДК 37.011.31:373.31

© Борщ О. І., 2014

<https://orcid.org/0000-0002-5940-2640>

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

О. І. Борщ

*Новомерчицький НВК Валківської районної ради Харківської області
(с. Новий Мерчик, Харківська обл., Україна)*

E-mail: Borsh.olya@yandex.ru

У статті розкрито сутність проблеми наступності дошкільної та початкової освіти, досліджено особливості підготовки вчителя початкових класів до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. Діалектика наступності полягає у збереженні та подальшому розвитку того прогресивного і раціонального, що було досягнуте на попередніх ступенях розвитку. Підготовка вчителя початкових класів до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку — це процес сприяння особистісному становленню дитини, зокрема її фізичному, психічному й соціальному розвитку як його складових у сім'ї, дошкільній установі і школі з метою формування її соціальної компетентності, реалізації внутрішнього потенціалу й забезпечення легкого переходу до шкільного життя. Процес взаємодії дошкільної установи і школи має керуватися методичною службою кожного навчального закладу, що сприяє ефективному вирішенню проблеми наступності двох суміжних ланок освіти.

Ключові слова: підготовка вчителя початкових класів, наступність.

О. И. Борщ. Подготовка учителя начальных классов к обеспечению преемственности обучения детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста. В статье раскрыта сущность проблемы преемственности дошкольного и начального образования, исследованы особенности подготовки учителя начальных классов к обеспечению преемственности обучения детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста. Диалектика преемственности заключается в сохранении и дальнейшем развитии того прогрессивного и рационального, что было достигнуто на предыдущих ступенях развития. Подготовка учителя начальных

классов к обеспечению преемственности обучения детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста – это процесс содействия личностному становлению ребенка, в частности, в его физическом, психическом и социальном развитии как его составляющих в семье, дошкольном учреждении и школе с целью формирования ее социальной компетентности, реализации внутреннего потенциала и обеспечения легкого перехода к школьной жизни. Процесс взаимодействия дошкольного учреждения и школы должен руководствоваться методической службой каждого учебного заведения, что способствует эффективному решению проблемы преемственности двух смежных звеньев образования.

Ключевые слова: подготовка учителя начальных классов, преемственность.

Постановка проблеми. На сьогодні не існує жодної сфери професійної діяльності, в якій не розглядалася б проблема професійної компетентності фахівця. Вхідження України до європейського соціокультурного простору актуалізувало необхідність теоретико-прикладних досліджень, спрямованих на пошук шляхів підвищення якості професійної діяльності з позицій компетентнісно спрямованого підходу [4, с. 38]. Особливо це стосується професійної діяльності вчителів початкових класів, адже саме ця категорія педагогічних працівників має володіти особливостями організації педагогічного процесу двох суміжних освітніх ланок.

Неузгодженість у змісті, методах керівництва і формах організації педагогічного процесу дошкільної та початкової ланки, внаслідок чого в першому класі не в повній мірі реалізується набутий дітьми в дитячому садку досвід, призводить до зниження пізнавального інтересу першокласників, ускладнює їх адаптацію до умов шкільного навчання. Розв'язання зазначених проблем можливе за умови наступності в роботі цих взаємопов'язаних ланок освіти.

Отже, особливо гострою в руслі реалізації основних пріоритетів сучасної освіти залишається проблема підготовки вчителя до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.

Аналіз актуальних досліджень. Підготовка вчителів початкових класів знаходиться в центрі уваги багатьох науковців (О. Баранова, Н. Колесник, Ю. Короткова, І. Малишевська, О. Маляренко, Н. Павленко, Л. Парфьонова, Н. Пахальчук, С. Ратовська, С. Танана, Є. Улятовська та інші).

Готовність може розглядатися як оптимальний робочий стан, у якому найповніше розкриваються та реалізуються сутнісні сили людини (А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Король та інші); як установка, що відбиває спрямованість особистості на виконання певної діяльності (М. Дьяченко, І. Костікова, В. Сластьонін, О. Трофимов та інші); як новоутворення особистості, що є результатом самозмін (С. Вершловський, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін,

В. Плахтєєва, С. Прийма, О. Старокожко та інші); як стан особистості, що характеризується активним включенням у певний вид діяльності (М. Вієвська, Л. Григоренко, М. Дьяченко, І. Глазкова, С. Доценко, Н. Кузьміна, І. Сергєєв, Л. Філімонюк та інші).

Науковці-теоретики та вчителі-практики звертають увагу на те, що в роботі дитячого садка і школи, які працюють сьогодні поряд, визначаючи й відстоюючи свої пріоритети, відсутня система навчання і виховання, яка б забезпечувала єдність та неперервність розвитку особистості на цих вікових етапах (О. Боделан, С. Дмитрієва, В. Кузь, Н. Манжелій, Т. Матвєєва, Г. Назаренко, О. Савченко, Д. Струннікова, С. Уфїмцева, Л. Федорович, Р. Якимчук та інші).

Проблема наступності в навчанні та вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку досліджувалась такими педагогами та психологами як О. Боделан, Т. Борисенко, В. Крутій, Л. Коломієць, Т. Кричківська, Т. Мантула, Л. Порядченко, О. Чепка та інші.

У ряді вітчизняних та зарубіжних дисертаційних робіт висвітлено питання наступності дошкільної та початкової освіти в межах того чи іншого навчального предмета: математики (О. Кочурова та інші), рідної мови (Л. Порядченко, Л. Калмикова та інші), природознавства (Т. Мантула, Д. Струннікова, І. Попова та інші), окремих напрямів виховання: трудового (М. Машовець та інші), екологічного (Л. Іщенко та інші), музичного (С. Колєсніков та інші) тощо.

Мета статті: розкрити сутність проблеми наступності дошкільної та початкової освіти, а також дослідити особливості підготовки вчителя початкових класів до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Політичні та соціально-економічні перетворення на сучасному етапі розвитку Української держави поставили нові завдання як перед системою освіти в цілому, так і безпосередньо перед її початковою ланкою, оскільки саме початковій школі належить провідна роль у формуванні загальнонавчальних умінь, навичок і способів діяльності, пізнавальних інтересів і мотивації молодших школярів, що є фундаментом їх подальшого навчання. Початкова ланка має свої особливості, що відрізняють її від усіх етапів шкільної освіти: молодший школяр починає систематичне навчання; відбувається зміна провідної діяльності — з ігрової на навчальну; розширюється сфера його взаємодії з навколишнім світом.

Сучасні інновації у сфері освіти вимагають переосмислення поняття «наступність у системі дошкільної та початкової загальної освіти».

Наступність охоплює цілі і зміст освіти, а також форми її організації і методичні прийоми, вона також дотримується в стилі спілкування, видах діяльності дітей і будується з урахуванням специфіки кожного щабля освіти [1, с. 32]. Наступність покликана знизити проблеми адаптаційних періодів, які утворюються на «стику» окремих освітніх ланок, оскільки вони відрізняються за змістом, формами і методами навчання, за вимогами, обсягом навчального матеріалу, режимом роботи, колективом викладачів. Діалектика наступності полягає у збереженні та подальшому розвитку того прогресивного і раціонального, що було досягнуте на попередніх ступенях розвитку.

Забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку — це процес сприяння особистісному становленню дитини, зокрема її фізичному, психічному й соціальному розвитку як його складових у сім'ї, дошкільній установі і школі з метою формування її соціальної компетентності, реалізації внутрішнього потенціалу й забезпечення легкого переходу до шкільного життя [5, с. 45]. У той час, як зміст підготовки вихованців до школи є достатньо обґрунтованим у Базовому компоненті дошкільної освіти [2], остаточно не вирішеними залишаються питання, коли і кому починати підготовку дітей до школи, в яких умовах її здійснювати та як організовувати. Особливо це стало відчутним в останні роки, коли різко зріс потік організованих і неорганізованих впливів на дитину з метою її підготовки до школи (інноваційні методики, авторські програми тощо).

Вирішення проблеми наступності може здійснюватися таким чином: учитель початкових класів відвідує майбутніх учнів, вивчає особливості кожного вихованця і за допомогою вихователя вносить корективи в розвиток дитини, вони разом планують роботу, проводять консультації, відвідують заняття й уроки один одного, беруть участь у спільних засіданнях педагогічних рад, педагогічних читаннях тощо [1 с. 59]. Також учителі початкових класів працюють з дошкільниками в підготовчій до школи групі над розвитком їх пізнавальної активності, загального кругозору і прищеплюють первинні навички навчальної діяльності упродовж року перед школою. Однак нормативна база, методичні рекомендації з даного питання на сьогоднішній день відсутні. Процес взаємодії дошкільної установи і школи має керуватися методичною службою кожного навчального закладу, що сприяє ефективному вирішенню проблеми наступності двох суміжних ланок освіти.

Аналіз теоретичних джерел, осмислення проблеми з гуманістичної точки зору дозволяють визначати, що принцип наступності в роботі школи і дитячого садка забезпечує повноцінний особистісний розвиток дитини, її психологічне та фізіологічне благополуччя в перехідний період від дошкільної освіти до навчання й виховання в початкових, а потім у середніх і старших класах. Це

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

дозволяє спрямувати всі зусилля на перспективне формування особистості дитини з опорою на її попередній досвід і накопичені знання.

Здійснити наступність з позиції вчителя початкових класів — це означає:

– створити умови для повнішого розкриття потенційних можливостей дитини;

– забезпечити шляхи і визначити перспективи розвитку її індивідуальності на основі особистісно-орієнтованого підходу та гуманізації навчання й виховання;

– спираючись на своєрідність кожної дитини, сприяти цілісному формуванню її особистості.

Успішне розв'язання проблеми наступності сприяє створенню всіх належних умов для навчання, виховання й розвитку старших дошкільників і молодших школярів, безпосередньо детермінує забезпечення дійсної екології й автономії дитинства в межах дотичних вікових періодів, продукує можливість реалізації наступнісних зв'язків усіх ліній розвитку дітей (особистість дитини, дитина в соціумі, дитина в природному доквіллі, дитина у світі культури, гра дитини, дитина в сенсорно-пізнавальному просторі, мовлення дитини) на етапі їхнього вступу до школи [3]. Ось чому забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку — найважливіша умова розв'язання проблеми адаптаційних періодів у початковій школі.

Сучасний учитель початкових класів — це професіонал, який орієнтується в новітніх досягненнях психолого-педагогічної науки, володіє різними технологіями навчання та виховання і розвитку дітей, здатний до саморозвитку та самопроєктування в різних сферах життєдіяльності, в тому числі в професійній.

Комплекс якостей особистості вчителя початкових класів виявляється в високому рівні володіння ним уміннями, необхідними для виконання професійних обов'язків, гарантовано ефективному вирішенні професійних завдань та пов'язується з науково-теоретичною і практичною підготовкою та набутим досвідом професійної діяльності. У зв'язку з цим існує постійна неослабна увага науковців до питань професіоналізму, професійно значущих особистісних якостей вчителя початкових класів, компетентності фахівця початкової ланки освіти, його підготовки до вирішення професійних завдань та проблем освіти тощо. До сьогоднішнього часу вирішення проблеми підготовки вчителя початкових класів до забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти залишається актуальним.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Виходячи з вищезазначеного у нашому дослідженні, констатуємо, що підготовка вчителів

початкових класів до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку було досліджено та вивчено багатьма науковцями, але дане питання до останнього часу не знайшло повноцінного висвітлення в науці та шкільній практиці.

Також було виявлено, що здійснити наступність з позиції вчителя початкових класів — це означає:

– створити умови для повнішого розкриття потенційних можливостей дитини;

– забезпечити шляхи і визначити перспективи розвитку її індивідуальності на основі особистісно-орієнтованого підходу та гуманізації навчання й виховання;

– спираючись на своєрідність кожної дитини, сприяти цілісному формуванню її особистості.

Процес взаємодії дошкільної установи і школи має керуватися методичною службою кожного навчального закладу, що сприяє ефективному вирішенню проблеми наступності двох суміжних ланок освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дмитриева С. Н. Реализация принципа преемственности в условиях учебно-воспитательного комплекса «Детский сад–школа» : дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Дмитриева Степанида Николаевна. — Якутск, 2006. — 210 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Вихователь-методист дошкільного закладу. — 2012 (спецвипуск). — С. 3–61.

3. Коломієць Л. І. Підготовка вчителя до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Коломієць Леся Ігорівна. — Вінниця, 2013. — 296 с.

4. Присяжнюк Ю. С. Розвиток методичної компетентності викладачів дисциплін гуманітарного циклу у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Присяжнюк Юлія Сергіївна — К., 2010. — 276 с.

5. Федорович Л. О. Підготовка дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу : дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.09 «Теорія навчання» / Федорович Людмила Олександрівна. — Полтава, 2003. — 254 с.

ABSTRACT

**PREPARATION OF A PRIMARY CLASS TEACHER TO ENSURE
THE CONTINUITY OF EDUCATION OF PRESCHOOL AND
JUNIOR SCHOOL CHILDREN**

O. I. Borsch

Novomerchytskyi SPC Valkovsky District Council of Kharkiv region (Kharkiv region, Ukraine)

E-mail: borsh.olya@yandex.ru

In the article the essence of the problem of continuity of preschool and primary education, peculiarities of training teachers of junior classes to ensure the continuity of the education of children of preschool and junior school age are being described. Dialectics of continuity and further development of progressive and rational that was achieved at the previous stages of development have been maintained. Preparation of elementary school teachers to ensure the continuity of the education of children of preschool and junior school age is the process of promoting personal development of children, in particular their physical, mental and social development as components in the family, the preschool and school life with the purpose of formation of social competence, realization of internal potential and ensure an easy transition to a school life. The process of interaction between preschool institutions and schools should be guided by the methodological service of each institution that promotes the effective solution of problems of succession of two adjacent sections of education.

Keywords: elementary school teachers, continuity.